

SENDİKACILIĞIN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

SENDİKA KAVRAMI

Sendikaların diğer örgütlerden ayrılan üç önemli noktası vardır: Üyelerinin özelliği (yapısı), amaçları ve bu amaçları gerçekleştirmek için kullandıkları araçlar.

Sendika, üyelerini işçilerin oluşturduğu, hem işyerinde hem de toplumda üyelerinin çıkarlarını örgütlemeyi ve temsil etmeyi amaçlayan, çalışma ilişkilerini işverenle doğrudan yaptıkları toplu pazarlık yolu ile düzenlemeye çalışan örgüttür.

SENDİKA: işçi sınıfının ekonomik ve toplumsal alanlardaki hak ve çıkarlarını savunan, yaşam ve çalışma koşullarını geliştirmeyi amaçlayan mesleki örgüttür.

Lonca (Korporasyon): İtalyanca 'da hücre ve oda anlamına gelen 'loggia' kelimesinden türeyen ve Sanayi Devrimi'nden önce bir meslek örgütlenmesi olarak aynı bölgede yaşayan ve belirli bir mesleğe mensup çırak, kalfa ve ustaların üye olmak zorunda oldukları meslek, organizasyonlarıdır.

KOALİSYON: Endüstri Devrimi öncesinde bir zanaat veya meslek sahibi olan işgücünün önceden planlanmayan, örgütsüz, belirli bir amaç için kendiliğinden bir araya gelerek, toplu olarak başkaldırıda bulunmalarıdır. **(AS 2015)**

Sendikalar ve dernekler: Şahıs topluluğu niteliğinde ve tüzel kişiliğe haiz kuruluşlar olan dernekler, şekil ve işleyiş bakımından sendikalara çok benzemektedir. Ancak bu iki örgüt arasındaki en önemli farklılık amaç unsurudur. Dernekler, kanuna ve ahlaka aykırı olmamak ve kâr amacı gütmemek kaydıyla herhangi bir amaçla kurulabilmektedir. Oysa sendikaların temel amacı, çalışanların ekonomik ve sosyal yönden hak ve çıkarını korumak ve geliştirmektir.

Sendikalar ve ticari şirketler: Ticari şirketler kâr elde etmek ve ticari kazanç sağlamak amacıyla kurulmaktadır. Hâlbuki sendikaların böyle bir ticari amacı bulunmamaktadır.

Sendikalar ve kooperatifler: Sendikalarla kooperatifler arasındaki en önemli ortak nokta, her iki örgütün de kendi kendine yardım örgütü olmasıdır.

Sendikalar ve mesleki birlikler: Meslek odaları kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşlarıdır. Sendikaların üyelerin arasındaki ilişkileri düzenlemek ve meslek esaslarını belirlemek gibi herhangi bir temel işlevi bulunmamaktadır.

SENDİKALARIN ORTAYA ÇIKIŞI

Sendikalar Sanayi Devrimi'nin ve sanayileşmenin yarattığı sorunlar karşısında oluşan işçi hareketinin en önemli kanadını oluşturmuştur.

Sendikacılık hareketi, ücretlilik düzeninin temelinde yatan Sanayi Devrimi'nin ve kapitalizmin ilk olarak varlık kazandığı İngiltere'de ortaya çıkmıştır.

İlk işçi örgütü 1792 yılında kurulan Londra Yazışma Derneği adını taşıyan dernektir. Ancak derneğin yayılma eğilimi göstermesi üzerine dernek 1799 yılında kapatılmış ve 1800 yılında çıkartılan Birleşme Kanunu ile her türlü örgütlenme yasaklanmıştır. **(AS 2017)**

Ludizm: Sanayi Devrimi ile birlikte makinelerin hızla işçilerin yerine ikame edilmesi üzerine işçilerin gerçekleştirdiği makineleri kırma eylemidir.

www.onedayaof.com

one day AÖF
"tek günde ders geçme garantisi"

SENDİKACILIK

SENDİKALARIN ÖZELLİKLERİ

SENDİKALARIN EVRENSEL TEMELDE ORTAK ÖZELLİKLERİ:

- Sendikalar mücadele örgütleridir.
- Sendikalar meslek örgütleridir.
- Sendikalar sınıf örgütleridir.
- Sendikalar **demokratik** örgütlerdir. **(AS 2017), (AS 2015)**
- Sendikalar kitle örgütleridir.
- Sendikalar, çalışma hayatında ve ekonomik ilişkilerde barışı ve istikrarı sağlayan örgütlerdir.
- Sendikalar, adil ve hakça bir gelir dağılımını sağlayan örgütlerdir.

SENDİKALARIN İŞLEVLERİ

SENDİKALARIN İŞLEVLERİ:

Güç: Güç, sendikanın gizli bir işlevidir. Çünkü sendikalar, ancak diğer işlevlerini kullanırken gücü ortaya çıkarmaktadır.

Ekonomik Düzenleme: Sendikaların benimsedikleri ideolojiler ne olursa olsun, amaçlarının başında üyelerinin ekonomik çıkarlarını korumak gelmektedir. Sendikalar ya dar kapsamlı olarak üyeleri adına ya da daha geniş kapsamlı olarak işçi sınıfı adına işyerindeki üretimden veya ulusal üretimden, çalışanların daha hakça ve adil bir pay almalarını istemektedir. Bu amaçlarını ise, özellikle toplu pazarlık ve siyasi lobi faaliyetleri ile gerçekleştirmeye çalışmaktadır. **Ekonomik düzenleme işlevi ile sendikalar, bireysel olarak işçilerin ücret seviyelerini ve ekonomik sistemi etkilerler. (AS 2017), (AS 2016)**

İş Düzenlemesi: Sendikalar, temsilcileri oldukları işçilerin çalışma koşullarının belirlenmesinde işverenin tek taraflı düzenleme yetkisinin kendileriyle paylaşılmasını istemektedir

Sosyal Değişim: Sendikalar, üyelerinin taleplerinin ve siyasi ideolojilerinin bir temsilcisi olarak toplumu, üyelerinin beklentileri ve görüşleri doğrultusunda değiştirmeye çalışır.

Üyelik Hizmetleri: Sosyal refah devleti kavramı gelişmeden önce sendikaların, üyelerine karşılıklılık esasına dayanan çeşitli yardımlarda bulunmaları, en önemli işlevlerinden birini oluşturmaktadır.

Kişisel Tatmin: Üyeler, sendika yönetiminde veya toplu pazarlık sisteminin içinde yer alarak, karar alma süreçlerinde söz sahibi olmakta ve böylelikle kişisel tatmin düzeylerini arttırmaktadır.

SENDİKA HAKKI VE SENDİKA GÜVENLİĞİ

Ulusal mevzuatlarda ve uluslararası sözleşmelerde düzenlenen **sendika hakkı**, bireylerin sendikal özgürlüklerini, sendikaların varlıklarını ve faaliyetlerini güvence altına almaktadır.

Sendika Hakkı: işçi ve işverenlerin yalnızca bireysel sendika özgürlüklerini kapsamayıp sendikaların varlıklarını ve kendilerine özgü faaliyetlerini güvence altına alan kolektif sendika özgürlüğünü de kapsayan çifte temel haktır.

- 1948 yılında Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde,
- 1950 yılında Roma'da imzalanan Avrupa İnsan Haklarını ve Temel Özgürlüklerini Koruma Sözleşmesi'nde ve
- ILO'nun 1948 yılında onaylanan 87 sayılı Sendika Özgürlüğü ve Sendika Hakkının Korunmasına İlişkin Sözleşmesi ile
- 1949 yılında onaylanan 98 sayılı Örgütlenme ve Toplu Pazarlık Hakkı İlkelerinin Uygulanmasına İlişkin Sözleşmesi'nde,

sendika hakkı bireyin ekonomik ve sosyal hakları arasında belirtilerek, **işçi ve işverenlerin sendika hakları güvence altına alınmıştır.**

Bireysel Sendika Özgürlüğü: işçi ve işverenlerin serbestçe sendika kurma, kurulmuş sendikalara üye olma, diledikleri sendikayı seçebilme, sendika içi faaliyetlere katılabilme, sendikalara girmeme, sendikasız kalabilme ve sendikadan çıkabilme özgürlüğüdür.

www.onedayaof.com

one day AÖF
"tek günde ders geçme garantisi"

SENDİKACILIK

Kollektif (Toplu) Sendika Özgürlüğü: Sendikaların varlıklarının, amaçlarının ve faaliyetlerinin devlete, işverenlere, siyasi partilere ve diğer kuruluşlara karşı korunması, bağımsızlıklarının sağlanması, faaliyetlerini serbestçe düzenleyebilme haklarına sahip olmalarıdır.

Bireysel sendika özgürlüğü, sendika çokluğu ilkesini de beraberinde getirmektedir.

Sendika çokluğu ilkesi, bir işyerinde veya bir işkolunda birden fazla sendikanın kurulabilmesini ifade etmektedir.

- **Kategorik sendika çokluğu**, meslekleri veya işkolları ayrı olan işçilerin farklı sendikalarda toplanmasıyla meydana gelmektedir. **(AS 2015)**
- **İdeolojik sendika çokluğu** ise, aynı işçi grubunu kapsayan fakat onlara farklı amaçlar ve stratejiler öneren birden fazla sendikanın bulunmasıyla oluşmaktadır.

Sendika çokluğunun karşıtı olan **sendika teklifi** ilkesinin kabul edilmesi durumunda ise, farklı eğilimleri ve görüşleri olan kişiler tek bir sendika çatısı altında toplanmaya zorlanacaklardır ki bu durum, sendika özgürlüğüne aykırı olduğu kadar kişi hak ve özgürlüklerine de aykırı olacaktır.

Kollektif sendika özgürlüğünün doğal bir sonucu ise **sendikaların bağımsızlığı (özerkliği) ilkesidir**. Sendikaların bağımsızlığı ilkesi, sendikaların işverenlere ve devlete karşı bağımsızlıklarını korumalarını ve serbestçe faaliyet gösterebilmelerini ifade etmektedir. İşverenlere bağımlı bir sendika (**sarı sendika**), üyelerinin çıkarlarını değil, işverenlerin çıkarlarını koruyacaktır. **(AS 2017)**

Kollektif sendika özgürlüğünün sonucunda; sendikalar iç işleyişlerine yönelik olarak tüzüklerini serbestçe düzenleme, yöneticilerini serbestçe seçme, iç örgütlenmelerini serbestçe gerçekleştirme, kendi aralarında birleşerek serbestçe üst kuruluşlar meydana getirme ve uluslararası örgütlere üye olma özgürlüğüne sahip olduğu gibi, tüzel kişilik olarak amaçlarına yönelik faaliyetlerini (toplu pazarlık, iş uyuşmazlığı çıkarma, toplu iş mücadelesi yürütme, diğer sendikal kuruluşlarla serbestçe ilişki kurma, vb.) de serbestçe yürütme özgürlüğüne sahiptir. **(AS 2016)**

SARI SENDİKA: işverenler tarafından kurulan ve/veya faaliyetleri ve işleyişi işverenler tarafından kontrol edilen işçi sendikasıdır.

Sendika Güvenliği: Genellikle toplu iş sözleşmelerine konulan hükümlerle ve daha çok Anglo-Sakson kökenli ülkelerde sendikanın varlığına işverenlerden, sendikasız işçilerden ve diğer sendikalardan yönelen tehlikelere ve işverenlerin sendikalı işçiler aleyhine ayrımcı eylemlerine karşı getirilen her türlü önlemler ve güvencelerdir. **(AS 2016)**

Sendikalı İşyeri Koşulu: işçilere işe girdikten sonra belirli bir sürede toplu iş sözleşmesine taraf olan sendikaya üye olmaları ve çalıştıkları süre boyunca üyeliklerini devam ettirme zorunluluğunu getiren zorunlu sendikacılık şeklindeki sendika güvenliği türüdür.

Sendika Üyelikliğini Muhafaza Etme Koşulu: Hiçbir işçi için bir istihdam koşulu olarak sendikaya katılma zorunluluğunu getirmeyen, fakat sendikaya gönüllü olarak katılanlara, işlerini koruyabilmeleri için, toplu iş sözleşmesi süresince üyeliklerini koruma zorunluluğunu getiren zorunlu sendikacılık şeklindeki sendika güvenliği türüdür.

DAYANIŞMA AİDATLI İŞYERİ KOŞULU: Toplu iş sözleşmesinin uygulandığı işyerinde çalışan ve sözleşmeye taraf olan sendikaya üye olmayan tüm işçilerin üyelik aidatına eşit bir tutarı (dayanışma aidatı), istihdama devam etme koşulu olarak ödemeleri zorunluluğunu getiren finansal sendika güvenliği türüdür.

Türkiye'deki dayanışma aidatı ödeyerek toplu iş sözleşmesinden yararlanmayla ilgili hü-kümler 2822 sayılı Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt Kanunu'nun 9.maddesinde yer almaktadır. Buna göre; Toplu iş sözleşmesinin imzası sırasında taraf işçi sendikasına üye bulunmayanlar, sonradan işyerine girip de üye olmayanlar veya imza tarihinde taraf işçi sendikasına üye bulunup da ayrılanlar veya çıkarılanların toplu iş sözleşmesinden yararlanabilmeleri, toplu iş sözleşmesinin tarafı işçi sendikasına **dayanışma aidatı** ödemelerine bağlıdır. **(AS 2017)**

KAYNAKTA KESME YÖNTEMİ: Sendika üyelik aidatlarının ve bazen de üyelikle giriş aidatlarının, cezaların ve diğer bazı ödentilerin işçi ücretlerinden işveren tarafından kesilerek sendikaya düzenli olarak ve doğrudan gönderilmesini ön-gören finansal sendika güvenliği türüdür.

www.onedayaof.com

one day AÖF
"tek günde ders geçme garantisi"

SENDİKACILIK

İDEOLOJİLERİNE GÖRE SENDİKA TİPLERİ

İşçilerin mesleki ve örgütlenme hareketleri, Sanayi Devrimi'ni yaşayan her ülkede farklı bir gelişim sürecinden geçmiştir. Bu nedenle sendikaların benimsedikleri amaçlar ve bu amaçları gerçekleştirmek için kullandıkları araçlar da ülkeden ülkeye farklılık göstermekte ve pragmatik (faydacı), reformist (evrimci) ve Marksist (devrimci) sendikacılık olmak üzere üç farklı sendika tipi ortaya çıkmaktadır.

Pragmatik (Faydacı) Sendikacılık: Yalnızca üyelerinin mesleki ve ekonomik çıkarlarını korumayı amaçlayan sendikacılık anlayışıdır. *Amerikan tipi sendikacılık* da denilen bu sendikacılık tipinde sendikalar genellikle dar anlamda işçi sorunları üzerinde odaklanmakta ve Avrupa ülkelerindekinden farklı olarak, siyasi partilerle ve kooperatiflerle yakın bir ilişki içine girmemektedir.

Özellikle ABD ve Kanada gibi Kuzey Amerika ülkelerinde bu anlayış, sendikaları işyerindeki **toplu pazarlıklarda etkin olmaya** itmektedir. **(AS 2016)**

Reformist (Evrimsel) Sendikacılık: Özellikle Batı Avrupa sendikaları arasında benimsenen bu anlayış, kapitalist sistemin korunarak siyasal demokrasi, sosyal refah ve hakça bir gelir dağılımına ulaşılmasını amaçlamaktadır. Reformist sendikalarla özellikle işçi yanlısı siyasi partiler (işçi, sosyalist, sosyal demokrat partiler vb.) arasında organik ilişkiler kurulmaktadır.

Reformist sendikacılık anlayışı başta İngiltere olmak üzere Almanya, İsveç, Norveç gibi Batı Avrupa ülkelerinin birçoğunda görülmektedir. **(AS 2016)**

Marksist (Devrimci) Sendikacılık: Sendikacılık hareketini etkileyen ilk görüş, Marks'ın bilimsel sosyalizmi olmuştur. Sosyalist doktrine göre kapitalist toplum yapısından, sınıfların olmadığı sosyalist toplum yapısına ulaşmada sendikalar siyasal bir öneme sahiptir.